

ŚWIADCZENIE PIELĘGNACYJNE

Rzeczywistość i mity

*„Wiedzę zdobyłem uczciwie i dzielę się nią bez zazdrości,
nie ukrywam dla siebie jej bogactw”
(Mdr 7,13)*

Świadczenie pielęgnacyjne powszechnie kojarzone jest ze wsparciem finansowym rodziny wychowującej niepełnosprawne - od urodzenia lub wczesnego dzieciństwa – dziecko. Na przestrzeni dziesiątków lat różne były prawne koleje losu tego świadczenia i różne drogi wnioskowania przechodzili rodzice niepełnosprawnego dziecka, aby otrzymać takie wsparcie. Innowacyjnym aktem prawnym w tym zakresie okazała się Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 roku (po wielu nowelizacjach pozostaje obowiązującym aktem prawnym; D.U. 2020 poz. 111 t. j.), która ugruntowała prawnie przepisy dotyczące uprawnień do finansowej pomocy państwa w zakresie wsparcia rodzin wychowujących niepełnosprawne dziecko i w konsekwencji w jego dorosłym już życiu. Do przedmiotowej Ustawy wprowadzono rozdział nr 3 ujmujący w nim podstawowe świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne.

W opracowaniu skupiam się przede wszystkim na świadczeniu pielęgnacyjnym, gdyż jego prospołeczne znaczenie, także finansowe, odgrywa bardzo istotną rolę w zakresie wsparcia wszelkich funkcji opiekuńczych, leczniczych, rehabilitacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, także przygotowania zawodowego oraz przechodzenia przez życie dziecka niepełnosprawnego, również po osiągnięciu przez niego pełnoletności. Świadczenie pielęgnacyjne – jako wsparcie rodziny - dotyczy pakietu różnorodnych funkcji sprawowanych przez rodziców niepełnosprawnego dziecka; od urodzenia, poprzez lata nauki szkolnej, młodzieńczego dorastania i do jesieni życia.

Wybrane przepisy o świadczeniu pielęgnacyjnym

Według zapisów Ustawy o świadczeniach rodzinnych świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje; *jeżeli osoba uprawniona nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.*

Zgodnie z zapisami przedmiotowej Ustawy uzyskanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wymaga jednoczesnego spełnienia przez rodzica (opiekuna) dwóch warunków;

- 1) rezygnacja z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej
- 2) sprawowanie opieki;
 - a) nad niepełnosprawnym dzieckiem wymagającym konieczności stałej lub długotrwałej opieki (pomocy) innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na

co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (na podstawie orzeczenia o niepełnosprawności oraz wskazań zawartych w tym orzeczeniu do ukończenia 16. roku życia dziecka)

lub

- b) nad osobą niepełnosprawną ze znacznym stopniem niepełnosprawności (dotyczy osób niepełnosprawnych po ukończeniu 16. roku życia, czyli dorosłych już dzieci, które pozostają pod opieką rodziców)

Ponadto świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby (dziecka) wymagającej opieki powstała:

- 1) nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub
- 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia

Świadczenie pielęgnacyjne w roku 2021 przysługuje w wysokości 1971,00 zł miesięcznie. Kwota świadczenia pielęgnacyjnego podlega corocznej waloryzacji od dnia 1 stycznia.

Natomiast świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli:

- 1) osoba sprawująca opiekę (matka, ojciec, faktyczny opiekun):

- a) ma ustalone prawo do emerytury, renty, renty rodzinnej z tytułu śmierci małżonka przyznanej w przypadku zbiegu prawa do renty rodzinnej i innego świadczenia emerytalno-rentowego, renty socjalnej, zasiłku stałego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego,

- b) ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, świadczenia pielęgnacyjnego lub zasiłku dla opiekuna, o którym mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów;

- 2) osoba wymagająca opieki (dziecko, osoba niepełnosprawna):

- a) pozostaje w związku małżeńskim, chyba że współmałżonek legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,

- b) została umieszczona w rodzinie zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej spokrewnionej, rodzinnym domu dziecka albo, w związku z koniecznością kształcenia, rewalidacji lub rehabilitacji, w placówce zapewniającej całodobową opiekę, w tym w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, z wyjątkiem podmiotu wykonującego działalność leczniczą, i korzysta w niej z całodobowej opieki przez więcej niż 5 dni w tygodniu;

- 3) na osobę wymagającą opieki inna osoba ma ustalone prawo do wcześniejszej emerytury;

- 4) na osobę wymagającą opieki jest ustalone prawo do dodatku do zasiłku rodzinnego, o którym mowa w art. 10, prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, prawo do świadczenia pielęgnacyjnego lub prawo do zasiłku dla opiekuna, o którym mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów;

- 5) na osobę wymagającą opieki inna osoba jest uprawniona za granicą do świadczenia na pokrycie wydatków związanych z opieką, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Zarejestrowanie w powiatowym urzędzie pracy jako osoba poszukująca pracy lub posiadanie statusu bezrobotnego nie ma wpływu na uprawnienie do świadczenia pielęgnacyjnego.

Podsumowanie wstępu

W zasadzie, to najważniejsze informacje dotyczące nabycia prawa lub jego pozbawienie do uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego. Dlaczego właśnie teraz problem uprawnień – dla wielu rodziców wychowujących niepełnosprawne od urodzenia dziecko – do świadczenia pielęgnacyjnego jest taki istotny. Nade wszystko dlatego, że dotyczy wprowadzenia zasady przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego opartego o tezę, która uwzględniała założenie, że osoba (matka, ojciec, opiekun faktyczny) sprawująca opiekę rezygnuje z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem, wówczas otrzymuje z tego tytułu gratyfikację finansową w określonej wysokości. Uznano, że ta gratyfikacja finansowa nie może być wyższa niż wysokość najniższej emerytury. Stąd wysokość ówczesnego świadczenia pielęgnacyjnego kształtowała się na poziomie ok. 70 proc. wysokości najniższej emerytury. Ten stan trwał przez wiele lat. Przy czym należy pamiętać, że wśród osób sprawujących opiekę byli także rodzice, którzy wcześniej rozpoczęli aktywność zawodową a także potrafili – pomimo wielu trudności i przeciwności losu – łączyć opiekę z pracą zawodową, stąd nabyli uprawnienia do emerytury lub renty. Jednak obowiązujący stan prawny wyklucza ich z prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w całości, chociaż wypracowana emerytura jest ich niezależnym świadczeniem z całym innym tytułu, nadto odprowadzane były składki zdrowotne i na zabezpieczenie społeczne, a emerytura stanowi prawne usankcjonowanie wykonywanej pracy, która łączona była z opieką nad dzieckiem lub wykonywana była w okresie poprzedzającym konieczność sprawowania tejże opieki.

Rodzice-emeryci pragnęli uzyskać uprawnienia do świadczenia pielęgnacyjnego, jednak podejmowane próby nabycia tych uprawnień kończyły się fiaskiem. W ten sposób trwał marazm sytuacyjny dla obu grup rodziców; znikome wsparcie dla świadczeń pielęgnacyjnych i również znikome emerytury, gdyż w ogromnej większości rodzice-emeryci nie byli w stanie wypracować wyższej emerytury z wiadomych względów, a rodzicom niepracującym pozostawały znikome dochody ze świadczenia pielęgnacyjnego.

Tacy sami czy inni rodzice

Zarówno wysokość najniższej emerytury, jak również wysokość świadczenia pielęgnacyjnego nie satysfakcjonowała żadnej z grup rodziców (patrz w dalszej części opracowania tabela porównawcza), ale tak była wówczas prowadzona polityka społeczna i na takim poziomie minimum egzystencji wspomagano rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym. Wysokości tych świadczeń były zdecydowanie za niskie, aby sprostać wymogom godnego sprawowania funkcji opiekuńczych nad niepełnosprawnym od urodzenia dzieckiem. Tak więc były dwie tożsame grupy osób sprawujących opiekę nad niepełnosprawnym dzieckiem. Jedną z nich byli rodzice na świadczeniu pielęgnacyjnym (rodzice niepracujący), a drugą stanowili rodzice-emeryci (renciści). Wspólnym mianownikiem dla jednej i drugiej grupy było i nadal pozostaje, sprawowanie tożsamych funkcji opiekuńczych i wychowawczych wobec niepełnosprawnego dziecka. Ponadto ich dzieci w takiej samej mierze spełniają wszelkie obowiązujące kryteria oceny niepełnosprawności oraz posiadają określone wskazania do otrzymywania indywidualnego wsparcia z pomocy społecznej, np. zasiłek pielęgnacyjny. Ten stan prawny trwał przez wiele lat, owszem wprowadzano nieznaczne podwyżki tych świadczeń, jednak nie pokazywały one należytej dbałości o rodziny wymagające szczególnego wsparcia. Przełom nastąpił w 2014 roku, gdy głos grupy rodziców niepracujących przyniósł określone, znaczące zmiany, ale dotyczące tylko wysokości świadczenia pielęgnacyjnego, czyli nastąpiły korzystne zmiany dla rodziców niepracujących, bez wprowadzania jakichkolwiek zmian dla rodziców-emerytów. Od tego przełomowego roku wysokość świadczenia pielęgnacyjnego zaczęła

narastać wręcz lawinowo i jego wzrost jest dzisiaj bardzo odczuwalny dla grupy rodziców pobierających to świadczenie, gdyż świadczenie pielęgnacyjne wzrosło o ponad 1 tys. zł (!) od roku 2014. Natomiast wzrost wysokości emerytury pozostał na poziomie wskaźnika waloryzacji, który w znaczny sposób odbiegał (i nadal odbiega) od narastających lawinowo corocznych zmian w wysokości świadczenia pielęgnacyjnego.

Rodzice-emeryci w organizacji

Prezentowany obraz sytuacji dotyczy także członków i sympatyków Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, czyli naszego środowiska rodziców sprawujących opiekę nad niepełnosprawnym dzieckiem, rodziców zrzeszonych w samopomocowych kołach dzieci niepełnosprawnych, specjalnej troski. Do tego środowiska należą zarówno rodzice na emeryturach (rentach), jak również rodzice niepracujący. Obie grupy rodziców stanowią o sile ruchu społecznego rodziców dzieci niepełnosprawnych w naszej organizacji, stanowią jego wizytówkę i tworzą wizerunek Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w kraju. Dlatego członkom i działaczom społecznym oddanym sprawie wspólnego dobra w organizacji należy się godziwe wsparcie, które w równej mierze dotyczy rodziców niepracujących i rodziców-emerytów (rencistów). Jednak, gdy w obecnej sytuacji prawnej wsparcie adresowane jest tylko do rodziców niepracujących musimy dołożyć wszelkiej staranności w społecznym działaniu, aby było ono dostępne także dla rodziców-emerytów (rencistów). Równe prawa, równe obowiązki, równe traktowanie, społecznie odpowiedzialna sprawiedliwość. To właśnie stanowi *credo* naszej działalności dla zapewnienia konstytucyjnego prawa do równego traktowania i sprawiedliwości społecznej, przestrzegania zapisów Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, Karty Praw Osób Niepełnosprawnych Sejmu RP, a także okazywanie starannej dbałości i troski o osoby wymagające szczególnego wsparcia podmiotowego.

Gdzie tkwi problem?

Od 2014r roku problem tkwi w przewartościowaniu kwotowym świadczenia pielęgnacyjnego w stosunku do wysokości najniższej emerytury (renty) w sytuacji sprawowania takich samych funkcji opiekuńczych nad dorosłym niepełnosprawnym dzieckiem. W przeciągu tego okresu bardzo znacznej zmianie uległy proporcje kwoty świadczenia pielęgnacyjnego do kwoty najniższej emerytury (renty). Do roku 2014 była to proporcja ok. 2:3/3:4 świadczenia pielęgnacyjnego do najniższej emerytury. Jednak od roku 2014 nastąpił dynamiczny wzrost wysokości świadczenia pielęgnacyjnego i na dzień dzisiejszy ten stosunek został diametralnie przewartościowany na niekorzyść emerytów i rencistów. Inne były założenia ustawodawcy wobec osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego - **świadczenie pielęgnacyjne niższe niż najniższa emerytura** - a inne okazują się na dzień dzisiejszy przyznając znacznie wyższe świadczenie pielęgnacyjne niż najniższa emerytura (renta). Na dzień dzisiejszy stosunek tych świadczeń kształtuje się na poziomie prawie 2:1 (1.971zł : 1.067zł) na korzyść świadczenia pielęgnacyjnego, a rocznie netto różnica w dochodzie to ponad 10 tys. zł na niekorzyść rodziców-emerytów (to jest przepaść finansowa).

Tak diametralnie zróżnicowana sytuacja między wysokością świadczenia pielęgnacyjnego a wysokością najniższej emerytury powstała zaledwie w przeciągu 7 lat. Jest to sytuacja, która wprowadza zaburzenia w równowadze między wysokością obu świadczeń, a nade wszystko zaburza ład społeczny w tożsamy grupach rodziców sprawujących opiekę nad niepełnosprawnym od urodzenia dzieckiem, dzisiaj pełnoletnią osobą niepełnosprawną. Kwotowe wartości tej różnicy w minionym okresie przedstawia poniższa tabela:

Rok	Świadczenie pielęgnacyjne netto (zł)	Wzrost miesięczny świadczenia pielęgnacyjnego netto (zł)	Emerytura najniższa netto (zł)	Wzrost miesięczny emerytury netto (zł)	Uwagi
2003	420	---	570	---	
2013	520 od lipca 620+200	---	770	---	do czerwca 520 zł, od lipca 620zł+200zł pomocy rządowej
Lata 2004-2013 bez wpływu na sytuację do prezentowanego opisu					
2014	620+200 od maja 800+200	180	780 (845 brutto)	---	do kwietnia 620 zł, od maja 800zł+200zł pomocy rządowej
2015	1200	200	800	70	em. 880 zł brutto
2016	1300	100	805	5	em. 882 zł brutto
2017	1406	106	880	80	em. 1000 zł brutto
2018	1477	71	900	20	em. 1030 zł brutto
2019	1583	106	945	45	em. 1100 zł brutto
2020	1830	247	1025	80	em. 1200 zł brutto
2021	1971	141	1067	42	em. 1250 zł brutto
Razem wzrost przez lata 2014-2021 o zł:		1151	-----	342	

Analiza danych z tabeli, świadczenie pielęgnacyjne wyższe niż najniższa emerytura

Różnica wysokości przyrostu dochodu między świadczeniem pielęgnacyjnym a najniższą emeryturą wykazuje, że grupa rodziców-emerytów posiada dochody niższe o ponad 10 tys. zł rocznie i to jest właśnie przepaść finansowa, o której piszę i dlatego ta sytuacja wymaga pilnego uregulowania dla spełnienia konstytucyjnego warunku równego traktowania. Na dzień dzisiejszy ten stosunek przyrostu, to ponad 3:1 (1.151zł : 342zł) na korzyść osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne. Tak znaczący przyrost netto dochodu między tożsamymi grupami rodziców wynika z nierównego traktowania rodziców będących w tej samej grupie wspólnej – sprawowanie opieki nad niepełnosprawnym od urodzenia dzieckiem. Problem w dalszym ciągu tkwi w sferze prawnej odnoszącej się do zmiany zapisów w ustawie o świadczeniach rodzinnych, aby przyznać prawo do świadczenia pielęgnacyjnego także rodzicom-emerytom, tym bardziej, że cechą wspólną obu grup jest sprawowanie tożsamej opieki nad osobą niepełnosprawną. Dlatego nie występują żadne przeciwwskazania (formalne i prawne), aby w dalszym ciągu utrzymywać ten status prawny.

Informacje uzupełniające do tabeli

Pomoc rządowa: rozporządzenie z dnia 26.03.2013 roku w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu wspierania osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego. W świetle § 2 ust. 2-3 tego rozporządzenia pomoc przysługiwała w wysokości 200 zł miesięcznie i była przyznawana niezależnie od dochodu.

Opiekunowie niepełnosprawnych dzieci otrzymywali (2013r) świadczenie pielęgnacyjne w wysokości 520 zł i do końca czerwca 2013r. dodatkowe 100 zł (wynikało to z kontynuacji programu rządowego). Natomiast od kwietnia 2013r. otrzymywali dodatkowe 200 zł, czyli w sumie 820 zł. Od lipca 2013r. dodatek w wysokości 100 zł nie był już wypłacany, wówczas o

tę kwotę została powiększona wysokość świadczenia pielęgnacyjnego, które wyniosło 620 zł. Do tej kwoty doliczono jeszcze 200 zł, czyli łącznie wynosiło to nadal 820 zł.

Podstawa: Ustawa z dnia 7.12.2012r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2012.1548), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2013r. W zmienionej ustawie wprowadzono istotne zmiany w zakresie przyznawania i wypłaty świadczenia pielęgnacyjnego. Dodatkowo od dnia 1.07.2013r. wysokość świadczenia ustalono na kwotę 620 zł miesięcznie.

Wyjaśnienie: zaproponowane rozwiązania miały za zadanie zracjonalizować zasady przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego, dzięki czemu miało ono trafiać do osób rzeczywiście sprawujących opiekę. Uszczelnienie przepisów było konieczne również ze względu na nadużycia. Od roku 2010 liczba osób ubiegających się o świadczenie pielęgnacyjne gwałtownie wzrosła. Ze statystyk wynika, że wśród osób, które uzyskały prawo do świadczenia, aż 83 proc. stanowiły osoby inne niż rodzice dzieci niepełnosprawnych.

Źródło: Internet – INFOR Prawo; świadczenie pielęgnacyjne'2013.

...„Rząd uważa, że zaproponowane rozwiązania zracjonalizują zasady przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego, dzięki czemu będzie ono trafiać do osób rzeczywiście sprawujących opiekę nad bliskimi. Uszczelnienie przepisów jest konieczne ze względu na nadużycia. Od początku 2010 r. (od kiedy przyznawane jest ono bez względu na dochody) liczba osób ubiegających się o to świadczenie gwałtownie wzrosła. Ze statystyk wynika, że wśród osób, które uzyskały prawo do świadczenia, aż 83 proc. stanowią osoby inne niż rodzice dzieci niepełnosprawnych”...

Pierwszy skokowy wzrost świadczenia pielęgnacyjnego: w roku 2014 świadczenie pielęgnacyjne wynosiło 620 zł, od maja 2014r zostało podniesione do kwoty 800 zł, do której dodano jeszcze na okres przejściowy 200 zł pomocy rządowej, dlatego ogólna wysokość świadczenia dla celu sprawowania opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem wyniosła 1000 zł (dążenie do płacy minimalnej).

Pomoc państwa

Dla obu grup rodziców (pobierających świadczenie pielęgnacyjne oraz rodziców-emerytów) pomoc państwa winna w równej mierze zabezpieczać egzystencję (godne i godziwe życie) osób niepełnosprawnych poprzez wspieranie jej rodziny. Dla pobierających świadczenie pielęgnacyjne jest to przyzwoite – jak sami potwierdzają – zabezpieczenie, natomiast dla grupy rodziców-emerytów stanowczo niewystarczające, będące nawet poniżej poziomu podstawowej egzystencji (ponad 900 zł miesięcznie mniej dla rodziców-emerytów). Dla obu grup rodziców jest to uzupełnienie środków finansowych rodziny, która ponosi dodatkowe koszty związane ze sprawowaniem opieki nad osobą niepełnosprawną, z tą tylko różnicą, że świadczeniobiorcy świadczenia pielęgnacyjnego otrzymują wsparcie z budżetu państwa, natomiast rodzice-emeryci wykorzystują własne zasoby finansowe (wypracowana emerytura) bez tego dodatkowego wsparcia. Dlatego na dzień dzisiejszy występuje takie nieproporcjonalne zróżnicowanie pomocy w obrębie osób sprawujących opiekę nad niepełnosprawną osobą ze znacznym stopniem niepełnosprawności. W ten sposób przestało istnieć równe traktowanie rodziców z tą samą cechą wspólną, którą jest sprawowanie opieki nad osobą niepełnosprawną i bardzo znacząco pogorszyła się sytuacja materialna rodziców-emerytów w stosunku do rodziców pobierających świadczenie pielęgnacyjne.

Rodzice-niepracujący posiadają prawo do świadczenia pielęgnacyjnego a rodzice-emeryci oraz rodzice-renciści tylko do swojej emerytury lub renty (najczęściej dużo niższej), w sytuacji gdy obie grupy rodziców sprawują takie same funkcje opiekuńcze, a stan psychoruchowy ich

dzieci oraz ponoszone koszty i wkładany wysiłek jest taki sam (tożsamy). Także taki sam jest również stan prawny i biologiczny ich dzieci, gdyż spełniają warunek konieczny do przyznania ich rodzicom prawa do świadczenia pielęgnacyjnego. Cały czas problem tkwi w literalnym zapisie w Ustawie o świadczeniach rodzinnych, art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a), który wzbrania przyznania świadczenia pielęgnacyjnego rodzicom (opiekunom) mających ustalone prawo do emerytury (renty)... . Nadto Ustawa nie normuje prawnie możliwości przyznania tym rodzicom części tego świadczenia, nawet w sytuacji gdy ich emerytura (renta) jest niższa niż wysokość świadczenia pielęgnacyjnego. Przez lata, problem nie był tak bardzo nagłaśniany, gdy wysokość świadczenia pielęgnacyjnego i wysokość najniższej emerytury zbytnio nie odbiegały od siebie wysokością dochodów oraz były relatywnie niskie. Wówczas poziom wsparcia ze strony skarbu państwa (dla rodziców niepracujących) oraz wysokość najniższej emerytury (dla rodziców-emerytów, emerytura wypracowana) były na podobnym poziomie. Obecnie – w kontekście prawa do świadczenia pielęgnacyjnego - nie uznaje się trudu rodziców z dzieckiem niepełnosprawnym za podjęcie pracy (zmniejszanie wskaźnika bezrobocia, składki ubezpieczeniowe, podatki), natomiast w decyzjach uwzględnia się tylko rodziców, którzy nie podjęli zatrudnienia. Nie mniej słychać głosy z ich strony, że mimo wszystko pragnęliby uzyskać prawo do podjęcia zatrudnienia (zachowanie ciągłości pracy, pozostanie na rynku pracy, nabywanie kwalifikacji, nowych umiejętności, wypełnianie czasu wolnego w sytuacji przebywania dziecka w szkole lub placówce wsparcia dziennego). Powstało znaczne lobby takiego rozwiązania, ale nie słychać wśród nich głosu o wsparciu rodziców-emerytów (rencistów).

Sytuacja przejściowa

Na temat dokonania zmian w polskim ustawodawstwie w zakresie unormowania prawnego sytuacji rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne przyjęto wiele nowych lub nowelizowano istniejące przepisy w stosownych ustawach. Szczególnie doniosłym dokumentem jest Ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (D.U. 2016 poz.1860) wprowadzająca unormowania prawne wobec rodziców z małoletnim dzieckiem niepełnosprawnym. Dla tych rodziców problem został uregulowany. Grupa społeczna tych rodziców nie musi pracować otrzymując godziwe świadczenie pielęgnacyjne w wysokości 1971zł, które nie jest obciążone progiem dochodowym i podlega raz w roku niezależnej waloryzacji (styczeń). Jednak w dalszym ciągu regulacji prawnej oczekuje sytuacja rodziców-emerytów, którzy sprawując takie same funkcje opiekuńcze jak rodzice na świadczeniu pielęgnacyjnym nie mogą doczekać się uregulowania prawnego przyznającego im prawo do tego świadczenia lub chociażby w części stanowiącej różnicę między wysokością świadczenia pielęgnacyjnego a własną emeryturą. Zatem osoby, które nie posiadają ustalonego prawa do emerytury (renty) mogą w zasadzie dożywotnio korzystać z prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, natomiast osoby, które w momencie wprowadzania aktualnych przepisów o świadczeniu pielęgnacyjnym posiadały już ustalone prawo do emerytury lub renty nie mogą skorzystać z prawa do tego świadczenia, nawet w sytuacji, gdy ich emerytura lub renta są niższe niż świadczenie pielęgnacyjne, pomimo że ich sytuacja w zakresie wypełniania funkcji opiekuńczych jest dokładnie taka sama jak rodziców uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego. Czyli obie grupy realizują te same czynności opiekuńcze a otrzymują świadczenia w różnej wysokości.

Wyjaśnienie: na mocy Ustawy o świadczeniach rodzinnych rodzice z prawem do świadczenia pielęgnacyjnego otrzymali przywilej dożywotniego pobierania tego świadczenia (bez względu

na swój wiek i wiek dziecka). Ustanie prawa do poboru świadczenia może odbyć się w dwóch przypadkach;

- na prośbę osoby sprawującej opiekę,
- w przypadku śmierci osoby, którą się opiekowano.

W jednym i drugim przypadku osoba pobierająca świadczenie pielęgnacyjne uzyskuje prawo do emerytury, gdyż z budżetu państwa opłacane są na jej imienne konto składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe. Jednakże osiągnięcie wieku emerytalnego przez osobę sprawującą opiekę nie może stanowić podstawy do administracyjnej decyzji o konieczności przejścia na emeryturę. Decyzja o ewentualnym przejściu na emeryturę, czyli wyborze rodzaju świadczenia, należy tylko i wyłącznie do osoby sprawującej opiekę i dlatego nie podlega administracyjnym nakazom. W tej prezentacji nie uwzględniam jednostkowych sytuacji ekstremalnych, np. przypadku zaniechania sprawowania opieki przez osobę pobierającą świadczenie pielęgnacyjne lub śmierci osoby sprawującej opiekę i przejęcia tej opieki przez inną osobę.

Warunki prawne do spełnienia

Dla spełnienia ustawowego wymogu przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego dla rodziców-emerytów, istotnego znaczenia nabiera zrównanie kryteriów, które decydowałyby o prawie do tego świadczenia, w taki sposób, aby były one spójne zarówno dla opiekunów niepracujących i rodziców-emerytów. W obecnej sytuacji prawnej warunkiem koniecznym dla spełnienia tego wymogu byłoby zatem definitywne wyjście rodziców-emerytów z rynku pracy lub rezygnacja z wszelkiej aktywności zawodowej, w równej mierze prawnej, jak dotyczy rodziców pobierających świadczenie pielęgnacyjne, którzy nie podjęli zatrudnienia lub z niego zrezygnowali. Wówczas spełniony zostałby wymóg zawarty w art. 17 ust. 1 Ustawy o świadczeniach rodzinnych. Jednocześnie warunkiem koniecznym byłoby, aby osoba wymagająca opieki zamieszkiwała w jednym gospodarstwie domowym z osobą sprawującą opiekę. Ponadto takie unormowanie sytuacji prawnej rodziców-emerytów spełnia warunek: ***osoba niepełnosprawna ze znacznym stopniem niepełnosprawności ustalonym od dzieciństwa i rodzic-emeryt z emeryturą niższą niż wysokość świadczenia pielęgnacyjnego.*** Wyszczególnione wyżej, równocześnie występujące kryteria spełniają wszelkie przesłanki do nabycia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego przez rodziców-emerytów, chociażby tylko w części stanowiącej różnicę między wysokością obu świadczeń, gdy wysokość emerytury jest niższa niż wysokość świadczenia pielęgnacyjnego.

Dla kogo świadczenie pielęgnacyjne?

Podstawę obliczeń o przyznaniu uprawnień do świadczenia pielęgnacyjnego stanowią dane ZUS dotyczące wypłacanych rent socjalnych ze szczególnym uwzględnieniem rent socjalnych wypłacanych osobom ze znacznym stopniem niepełnosprawności (pełnoletnim niepełnosprawnym dzieciom rodziców-emerytów). Renty socjalne dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności stanowią podstawową bazę danych wyjściowych dla spełnienia warunku przyznania uprawnień do świadczenia pielęgnacyjnego rodzicom-emerytom wychowujących pełnoletnie niepełnosprawne dziecko ze znacznym stopniem niepełnosprawności (ewentualnie z dodaniem; i niezdolnych do samodzielnej egzystencji). Jednak precyzyjne określenie ilości osób, których może dotyczyć problem jest trudny do

oszacowania. Według danych ZUS liczba osób pobierających rentę socjalną kształtuje się na poziomie 280 tys. osób (2019r). Natomiast świadczeń pielęgnacyjnych wypłacanych z tytułu opieki nad osobą pełnoletnią – na koniec 2018 roku – było ok. 50 tys. Takie przedstawiają się dane statystyczne. Jednocześnie uwzględniając wiek osoby wymagającej opieki, przyjmując średnio 40 i więcej lat, a którzy stanowią ok. 35 proc. ogólnej liczby osób pobierających rentę socjalną, co znacznie uwiarygadnia prowadzoną analizę, że rodzice mogą być już w wieku emerytalnym, a także uwzględniając fakt, że większość emerytur pobierana od wielu lat jest niższa niż wysokość świadczenia pielęgnacyjnego - dlatego dla zachowania warunku ostrożności szacowania liczby beneficjentów, którzy nabyliby prawo do świadczenia pielęgnacyjnego - można przyjąć, że byłaby to grupa ok. 33,5 tys. osób.

Wyjaśnienie: przy powyższych obliczeniach korzystałem z danych zawartych w uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie Ustawy o świadczeniach rodzinnych złożonego do Kancelarii Sejmu przez Komisję do spraw Petycji w sprawie zmiany Ustawy o świadczeniach rodzinnych (październik'2020).

Dążenie do zmian

W związku z pogłębiającym się kryzysem ładu społecznego obejmującym nierówne traktowanie pomiędzy obu grupami rodziców, również środowisko naszych rodziców skupionych w specjalistycznych kołach pomocy dzieciom niepełnosprawnym, wśród których dominują rodzice z dorosłym dzieckiem niepełnosprawnym, podjęto inicjatywy dla poprawy sytuacji rodziców-emerytów. Jeszcze w roku 2014 (kwiecień), w imieniu rodziców dzieci niepełnosprawnych - jedno z naszych kół a także Komitet - występował do Rządu RP, aby w proponowanych zmianach o wysokości świadczenia pielęgnacyjnego uwzględnić również rodziców-emerytów (rencistów). Niestety nasze prośby i sugestie nie zostały uwzględnione (pisma w aktach Komitetu Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej TPD, było także publikowane w opracowaniu zbiorczym Komitetu: „Skąd w nas tle sił”). Jak pamiętamy, usatysfakcjonowano wówczas tylko rodziców niepracujących (także członków naszych kół). Praktycznie od tego czasu, wiosny roku 2014, trwa nieustanna batalia o naprawę zaistniałej sytuacji. Założyliśmy, że należy z większą aktywnością prosić, proponować, wnioskować, pisać i wręcz żądać przeprowadzenia reform związanych z nabyciem prawa do świadczenia pielęgnacyjnego przez rodziców-emerytów (rencistów). Jak postanowiliśmy, tak uczyniliśmy. Począwszy od roku 2015 realizowaliśmy nasz postulat w kilkudziesięciu różnych publikacjach adresowanych do najważniejszych osób funkcyjnych w państwie polskim. Nasze argumenty obejmowały różne propozycje, począwszy od bardzo wąskiego zakresu tematycznego, dotyczącego tylko prawa do świadczenia pielęgnacyjnego (lub jego części), po znacznie szerszy zakres wsparcia obejmujący poprawę sytuacji funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej, środowiskowych domów pomocy i ośrodków dziennego pobytu, poprzez wypracowanie systemu indywidualnego wsparcia osób niepełnosprawnych (niezdolnych do samodzielnej egzystencji, tzw. 500 plus niepełnosprawnych), także w zakresie istniejącego ustawodawstwa przedkładając projekt Ustawy o równości szans osób niepełnosprawnych oraz w jeszcze szerszych obszarach proponowanych zmian ustawodawczych, których zwieńczeniem było opracowanie Konstytucji Niepełnosprawnych, stanowiącej projekt systemowego rozwiązania problemów środowiska niepełnosprawnych w kraju. Należy nadmienić, że nasze działania były równocześnie naszym społecznym wkładem w uczczenie setnej rocznicy odzyskania Niepodległości przez Polskę oraz uczczenie 100. lecia powstania Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (Konstytucja Niepełnosprawnych). Wyrażamy niezmienny pogląd, że proponowane przez nas zmiany są konieczne, słuszne, nieodzowne i zasadne,

dlatego ciągle jesteśmy w akcji i nie składamy broni. Ustawicznie dążymy do celu, którym jest równe traktowanie rodziców-emerytów i rencistów oraz rodziców niepracujących w kwestii przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego. Dla osiągnięcia tego celu złożyliśmy do Komisji Petycji Sejmu RP petycję obywatelską autorstwa Józefa Bogdaszewskiego (BKSP-145-IX-19-29) dotyczącą przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego rodzicom-emerytom wychowującym pełnoletnie, niepełnosprawne od urodzenia dziecko (listopad'2019). Petycja spełniła wymogi formalno-prawne i w roku 2020 była rozpatrywana (z dwiema innymi petycjami o zbliżonej treści). W wyniku prac Komisji opracowany został projekt Ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie zmian dotyczących przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego rodzicom-emerytom i rodzicom-rencistom. Projekt ustawy skierowany został do Pani Marszałek Sejmu RP (październik'2020). W projekcie ustawy mówi się o nowym świadczeniu, które nosiłoby nazwę uzupełniające świadczenie pielęgnacyjne stanowiące różnicę między wysokością świadczenia pielęgnacyjnego a wysokością pobieranej emerytury (renty). Tak więc, po wielu latach licznych społecznych zabiegów spełniony został postulat rodziców-emerytów, aby także ich społeczną grupę, niemłodych już rodziców, objąć wsparciem z tytułu sprawowania opieki nad pełnoletnim niepełnosprawnym dzieckiem.

Wszystkim rodzicom, którzy wspierali naszą batalię o nabycie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego serdecznie dziękuję, wyrażając jednocześnie niezłomne przekonanie, że skierowany do Sejmu projekt ustawy uzyska przychylność parlamentarzystów i projekt stanie się powszechnie obowiązującym aktem prawnym.

Nie mniej jednak wielu rodziców-emerytów nie oczekując parlamentarnego rozstrzygnięcia sprawy występowało i nadal występuje o prawo do świadczenia pielęgnacyjnego zaczynając od pierwszego kroku, którym jest złożenie wniosku w ośrodku pomocy społecznej, następnie odwołanie do samorządowego kolegium odwoławczego i w konsekwencji złożenie skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego na decyzje I i II instancji odmawiających prawa do świadczenia pielęgnacyjnego. Jest to jednak *droga przez mękę*, która nade wszystko obnaża wszelkie elementy pedagogiki wstydu, którą przechodzić muszą rodzice, aby udowodnić swoją rację. Dzisiaj wiele wojewódzkich sądów administracyjnych, także Naczelny Sąd Administracyjny w swoich wyrokach i uzasadnieniu przyznaje rację rodzicom i decyduje w swoich postanowieniach o przyznaniu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w części stanowiącej różnicę między wysokością świadczenia pielęgnacyjnego a wysokością emerytury (renty) uznając, że spełniony jest warunek wspólny sprawowania opieki stanowiący nadrzędną przesłankę do przyznania tego świadczenia, chociażby tylko w jego części. Taki krok działania ukazuje wzrost społecznej świadomości rodziców i zaświadcza o ich pedagogizacji, aby pedagogika wstydu odeszła w zapomnienie, żeby nie trzeba było już wstydić się za siebie, za dziecko że jest niepełnosprawne (chore), za ukrywanie faktów przed rodziną, pracodawcą, ciągle przepraszać, ciągle być uzależnionym od władzy, innych osób, różnych instytucji. Historycznie, od zawsze środowisko niepełnosprawnych było wycofane, zdane było na łaskę i niełaskę innych, zawsze coś wytykano, zawsze krytykowano, a obecnie sklasyfikowano w grupie wykluczonych społecznie, czyli – praktycznie – nic się nie zmieniło. W dalszym ciągu skazane jest na łaskę i niełaskę innych osób, w dalszym ciągu pedagogika wstydu-wykluczenia społecznego obecna jest wśród nich. Również mnie wielokrotnie wytykano podczas moich działań; a co na to powiedzą inne grupy społeczne? Wam damy a innym nie. I cóż uczyniły inne grupy społeczne; poszły jak po swoje, załatwiły swoje sprawy nawet nie myśląc o innych, nawet bardziej potrzebujących. Taka jest prawda i – można

powiedzieć – takie jest życie. Jako pedagog specjalny wstydę się, że wśród społeczności niepełnosprawnych pokutuje pedagogika wstydu, której i sam doświadczam. Uważam, że najwyższy już czas, aby przekształcona została w pedagogikę wrażliwości na drugiego człowieka, na pedagogikę miłości.

Zamiast zakończenia

Szanowni Państwo, w tym miejscu pozwolę sobie przytoczyć opis sytuacji jednego z kilkudziesięciu cudów Jezusa Chrystusa (Pismo Święte; Nowy Testament, Wydawnictwo Święty Paweł, 2005).

Opis cudu: Uzdrawienie niewidomego od urodzenia

Jezus opuścił świątynię ... (J 9,1) Gdy Jezus szedł, dostrzegł człowieka niewidomego od urodzenia. Uczniowie zapytali Go; „Rabbi, kto popełnił grzech, że człowiek ten urodził się niewidomy, on sam czy jego rodzice”. Jezus im odpowiedział: „Ani on nie zgrzeszył, ani jego rodzice,...” (wówczas uważano, że naturalnym następstwem grzechu jest choroba J.B.).

Powyższy opis sytuacji dotyczy osoby niewidomej, ale jest adekwatny i ciągle aktualny do każdej innej niepełnosprawności lub choroby.

Pozdrawiam, z należnym szacunkiem

Józef Bogdaszewski

- *ojciec pełnoletniego, niepełnosprawnego od urodzenia syna z mózgowym porażeniem dziecięcym¹, wymagającego codziennej pomocy i wsparcia, przewożony tylko na wózku inwalidzkim, także z chorobami współistniejącymi*
- *sprawujący od 42 lat opiekę w domu,*
- *działacz społeczny w środowisku niepełnosprawnych (niebawem 40 lat), wśród rodziców*
- *z dzieckiem niepełnosprawnym, wolontariusz,*
- *inżynier, nauczyciel wieloprofilowego usprawniania, pedagog specjalny*
- *członek Prezydium Zarządu Głównego TPD, prezes Krajowego Komitetu Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej TPD*

¹ Syn, urodzony w 9. miesiącu ciąży w ciężkiej zamartwicy przez cesarskie cięcie, siny, bez akcji oddechowej przez 20 minut, z oceną 1 pkt w skali Apgar, masa urodzeniowa 1800 gram, ochrzczony przez personel medyczny szpitala, nadano mu imię Jarosław- silny, wytrwały. W inkubatorze przebywał jeszcze 3 tygodnie.